

Sārtā svītra debesis

Indra Gubiņa. Mežābele – 2003. Itaha. ASV

Savu jaunāko grāmatu autore nodod sabiedrībai kā – romānu. Grāmatīņa nav liela. Tā aptver 223 lappuses, māksliniecisko apdari devusi Maija Veinbergs Hinkle. Grāmatas saturs iedalīts septiņās nodaļās, ar vairākām apakšnodaļām katrā. Grāmata labi uzrakstīta, viegli lasās, ar dzīvu un aktuālu saturu.

Autore tēlo Latvijas bēgļu dzīvi Kanadā, kas vairs sevi par bēgļiem vai trimdiniekiem lāgā negrib uzskatīt. Viņi ir kanadieši, ar latvisko izcelsmi. Dzimtene ir brīva, katrs var atgriezties, ja vēlas, bet tādu tomēr ir samērā maz. Tāpēc bēgļa vai trimdinieka statuss vairs grūti piemērojams, it īpaši tai paaudzei, kas ir dzimuši un auguši Kanadā. Grāmatu „Sārtā svītra debesis” varētu uzskatīt kā turpinājumu romānam „Pienākums nav mī-

lestība” (2001), jo vairākas tēlotās personas ir tās pašas un saturā iztīrītās epizodes ir līdzīgas.

Daudzi gadi ir pagājuši, cilvēki ir mainījušies, mainījušies arī saimnieciskie apstākļi. Pirmā paziņa, ko lasītājs sastop, ir Alīda Bērziņa, kas pārdevusi savu māju un tagad dzīvo droši pārtikušu dzīvi pansionātā. Sliktāk ir veicies Robertam Apogam, kas, tāpat kā iepriekš, ir klaiņojis no vienas saimniecības uz otru dažādās valstīs un kuŗa īrnieka pakalpojumi vairs netiek augstu vērtēti. Pēteris vēl arvienu nav atgriezies pie savas likumīgās sievas un arī nav devis iemeslu savai slepenajai aiziešanai. Vēl varētu minēt šo to vairāk, bet šis būtu tās galvenās personas, kuŗu darbība turpinās jaunajā grāmatā.

Pirmā persona, ko lasītājs no vecajām paziņām sastop, ir Alīda Bērziņa, kas izgājusi no bibliotēkas, apsēdusies uz aprīļa saules apmirdzētā soliņa un liek visai viņas dzīvei slidēt garām kā kino lentā, sastopoties ar patīkamiem vai ne visai patīkamiem cilvēkiem un epizodēm, kas ir gandrīz identiskas daudzo gadu tecējumā.

Pirmajā nodaļā mēs sastopamies arī ar Vitu, kas, sasniegusi

četrdesmit gadu vecumu, dzīvo viena savā ērtajā mājā, un ar kanadieti Ediju, ar diviem cilvēkiem kuŗu attiecības, gan tiešā, gan netiešā nozīmē, veido lielu daļu no grāmatas saturu.

Varētu daudz runāt par katru no septiņām nodaļām, kuŗu temas ir saistošas un interesantas, jo grāmatu var apzīmēt par vērtīgu literāru darbu, skaisti uzrakstītu, ar bagātu saturu, kaut gan runa iet par cilvēku ikdiena sakariem, par ikdienas priekiem un bēdām, ko lasītāji katrs pie sevis var uzmeklēt un pārdzīvot.

Bet tomēr plašāki ir jāapstājas pie piektās nodaļas, kas vīrieša lasītājam var likties kā neaparastu, dziļi sāpīgu psiholoģisku pārdzīvojumu virknējums, ar visbūtiskāko jautājumu: kam pieder lielākā negaidīto intīmo seku atbildība – vīrietim vai sievietei?

Abi partneri nakts tumsas pārdzīvojumu uztver nevienādi un pārdzīvo arī nevienādi. Bet ainava tomēr paliek gaužām nevienāda: viens var aiziet projām „svilpodams”, lai tikpat brīvi uzmeklētu sev citu upuri, bet otrs paliek viens, sliktākā gadījumā ar dziļi sāpīgām sekām, ko pirmais var arī neapzināties un nepieņemt.

Tādās attiecībās nonāk Vita pēc divu nakšu intīmas pavadišanas ar Ediju. Edija personība
(Turpinājums 18. lpp.)

pedalijāš Diāna Adamaite, Eva Vēvere, Kristīne Luīze Avotiņa, Dagis Vidulejs, Lauris Mīlbrets, Andris Eglītis, Jānis Janulis, Laura Prikule, gleznotājs un LMA prorektors prof. Aleksejs Naumovs, kā arī gleznotājs un LMA Glezniecības katedras vadītājs prof. Kristaps Zariņš.*

Latv. Amerikā
21. II 2004

adresāti ir viņas Rietumos dzīvojošie likteņbiedri, viņa pirmām kārtām raksta tiem.

Lasot Gubiņas jaunāko, ASV izdoto romānu Pienākums nav mīlestība, jādodomā, kas tur tāds, kas tik īpaši uzrunā trimdu un kas varētu palikt svešs, pat nesaprotams lasītājiem Latvijā. Varbūt tas, ka rakstniece savus visvairāk iecienītos tematus – cilvēku novecošanu, pieaugošu vientulību, ģimenes saišu iršanu – risina gandrīz bez jebkāda sabiedrisku norišu un ārējo apstākļu sagādātu grūtību fona. Latvijas lasītājiem ārpus sociāla konteksta romānā iestādīti individuāli varētu šķist kaut kā nedabiski, nepilnīgi nevien uzsvara dēļ, kādu uz kolektīvu un uz cilvēku attieksmi pret sabiedrību lika padomju laiks, bet arī viņu godīgas pārliecības dēļ vēl tagad par to, ka dzīves īstenība ir “kaut kas vairāk.” Un Latvijas lasītājiem – šoreiz varbūt nepamatoti – varētu šķist nepatīkams gandrīz pilnīgs tādu dzīves grūtību trūkums, ar kādām diendienā jācinās viņiem pašiem. Tiesa, arī Gubiņas Kanadā cilvēki mirst, noslikst bērns, kādā mājā izceļas ugunsgrēks, bet nav nevienas pašas trūkuma vai sabiedrisku nekārtību izraisītas problēmas. Pastāstījums pašā romāna sākumā (5.-6. lpp.) par kādas viešņas no Latvijas rīcību Toronto un pēc atgriešanās Latvijā nav šai viešņai glaimojošs, kaut Gubiņa nekūr neliek manīt, ka viņas uzskatā tādas izrīcības būtu Latvijas latviešiem tipiskas. Tomēr “mēs” un “viņi” divdalījums drusku ir aizķerts, ja arī ne plašāk izvērsts.

Latviešu lasītājs Rietumos – un tādi jau sameklējami gandrīz vai vienīgi vecajā paaudzē – droši vien romānu lasa gluži citādām acīm, jo viņš ar Gubiņas tēliem var viegli identificēties, saskatīt viņos pa daļai pats sevi. Jau pirmajā nodaļā sastopam atraitnes Idu un Alīdu, pie kuŗām ciemojas Maksis un Roberts Apogs, kuŗš “sievu pametis, braukā tik pa pasauli un visur meklē agrākos draugus.” (35.) Izmantojot agrāka Gubiņas romāna virsrakstu, viņiem visiem “ziema nāk pretim”, tomēr viņi apzināti vai neapzināti tiecas pēc jauna dzīves pavasaŗa. Iemesli, kāpēc nekāds pāris no Idas un Roberta nesanāk (Ida ir liela lasītāja, Roberts drīzāk grāmatu nīdejs, Idas mazbērni labi runā latviski, Roberta – laikam gan ne) drīzāk atbalsojas Rietumu nekā Latvijas lasītājā.

pamet pa mājienam, kas viņiem ļau romāna tēlus iepazīt labāk nekā tēl vienā vai otrā brīdī pazist paši sevi. Arī attiecību veidošanos lasītājs nereti jau var paredzēt uz priekšu, kamēr veidotāji savā nākotnē vēl veŗas kā akli. Šis paņēmiens lasītājā rada omulības un apmierinātības sajūtu: viņš jūtas gudrāks, zinīgāks par tiem tur romānā!

Dialogā ar meitu Vitu Ida saka (81.-82.): “Tu saki, ka mēs runājam tikai par ikdienu. Bet tā taču ir ap mums un mēs esam tajā. Mēs esam ikdienā iekšā ar visu būtību.” Ar šiem teikumiem rakstniece it kā nodrošina sevi priekšlaikus pret iespējamiem pārmestumiem, ka viņa par daudz nodarbojas ar cilvēku ikdienas dzīvi. Nē, par ikdienas dzīves tematiku tiešām ko pārnest nebūtu, jo mēdz jau sacīt, ka nav tik svarīgi, par ko rakstnieks raksta, bet svarīgi ir – kā rakstnieks raksta. Tāpat nebūtu ko pārnest, ka Gubiņa par izvēlētajiem tematikiem rakstītu slikti. Gluži otrādi: savu tīši ierobežoto šauru ampluā viņa aizpilda teicami.

Un tomēr... Un tomēr... Izņemot jauno grāmatu par pienākumu un mīlestību no autore literārās darbības konteksta, nevaram citādi kā vien to uzslavēt, jo pats par sevi romāns tiešiem ir labs. Taču uz Gubiņas kopīgās produkcijas fona šis izskatās pēc tīra rutīnas darba. Darbības vide – kā gandrīz arvien Kanada, kur autore dzīvo, un Anglija, kur reiz dzīvojuši. Laiks – mūsējais, kā arvien. Problēmas un to risinājumi – jau citos Gubiņas darbos pieredzēti, piedzīvoti. Vecāka gadu gājuma cilvēku tieksme pamēģināt, vai viņu starpā vēl var uzplaukt mīlestība, lasītājam vairs nav nekas jauns. Vecāku cilvēku mīlestības temati – kā nekas Gubiņas darbos nepārspēj godalgoto Dzīlnas dziesmu (1990). Ja nu pie tās arvien no jauna gribas nākt atpakaļ, tad kāpēc vienreiz pārmaiņas pēc neatvēlēt pārim, kas cerējas, saprecēšanos un laimīgas beigas?

Tā kā Pienākums nav mīlestība ir Indras Gubiņas 25. grāmata un tā kā viena no šīm grāmatām – 1980. gadā izdots stāstu krājums – saucās Sidrabkāzas, tad nebūs nevietā Pienākumu saukt par Gubiņas sidrabkāzu grāmatu. Sidrabkāzas pienākušas viņas nu jau ilggadīgajai kopdzīvei ar rakstniecību, ar grāmatām.